

הימצאות והארעות מחלות מעי דלקתיות (ממ"ד - קרוהן וקוליטיס כיבית) בישראל

31.12.15

פרופ' דן טרנר וגב' מירה פרידמן
המכון לגסטרואנטרולוגיה ילדים ע"ש ג'ולייט קיידן
המרכז הרפואי שערי צדק, ירושלים

רקע:

המחקר התבצע בהובלת המרכז הרפואי שערי צדק ובשיתוף ארבעת קופות החולים ושישה בתי חולים נוספים (איכילוב, תל השומר, רמב"ם, סורוקה, בילינסון והדסה) ובמימון קרן הלמסלי. ראשית פותחו ותוקפו אלגוריתמים ממוחשבים לאיתור מדויק של ממ"ד מתוך מחשבי הקופות וכן לקביעת תאריך האבחנה המשוער בתהליך שנמשך כשנתיים. האלגוריתמים שהורצו על מאגרי המידע שילבו מספרי אבחנות, משך מתן תרופות ספציפיות לממ"ד ומספר רכישות של תרופות אלו. בצורה זו ניתן לזהות את החולים האמיתיים מתוך כלל האוכלוסיה (87% רגישות, 95% סגוליות, 90% ערך מנבא חיובי ו-93% ערך מנבא שלילי- תוך שילוב הנתונים מארבעת הקופות) ובייחוד לנפות את המבוטחים שהינם עם קוד אבחנה אחת לפחות של ממ"ד- אבל אינם חולים בפועל (כ-40% מקרים כוזבים).

סוג המחלה- קרוהן לעומת קוליטיס כיבית- נקבע באמצעות אבחנת הרוב מ-3 האבחנות האחרונות, או האבחנה האחרונה במקרה של פחות מ-3 אבחנות (רגישות- 93%, סגוליות- 94%, ערך מנבא חיובי- 94%, ערך מנבא שלילי-94%).

הימצאות ממ"ד באוכלוסיה:

נכון לתאריך 31.12.2015, היו 38,291 חולי ממ"ד חיים במדינת ישראל. מספר זה מתורגם ל- 453 חולים ל- 100,000 תושבים או 0.456% מהאוכלוסיה (בהינתן 8,463,400 תושבי ישראל בזמן זה). מתוכם, 20,196 (53%) היו חולי קרוהן ו-17,810 (47%) חולי קוליטיס כיבית; שיעורם באוכלוסיה היה 244 ו-215 ל-100,000 תושבי ישראל, בהתאמה. 285 (0.8%) היו בעלי אבחנה כללית של ממ"ד שאינם ניתנים לשיוך ספציפי. בכל מדינת ישראל היו 1497 ילדים עד גיל 18 שנים עם ממ"ד, אז שיעור החולים במחלת קרוהן גבוה יותר מאשר בגילאי הבגרות (65% מול 35%; טבלה 1). תרשימים 1-4 מדגימים את מגמת שכיחות ממ"ד בישראל בשנים עשר השנים האחרונות.

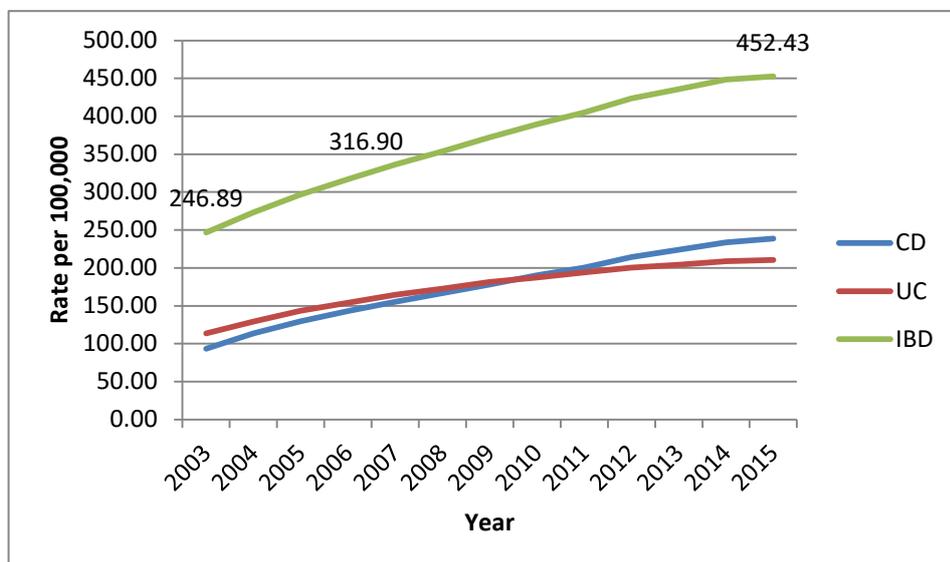
התפלגות ממ"ד בין המינים שווה (19,110 בנות, 19,181 בנים), אולם בשכבת הגיל הצעירה (-0- 18 שנים) בנים נטו יותר לקרוהן. באוכלוסיה המבוגרת (>64) נשים היו עם יותר קוליטיס כיבית (טבלה 1).

טבלה 1: התפלגות לפי קבוצות גיל, מין, וסוג המחלה:

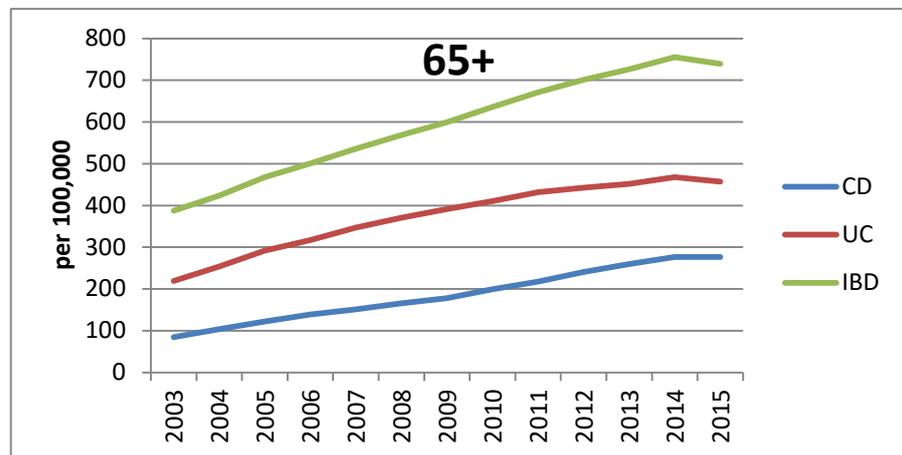
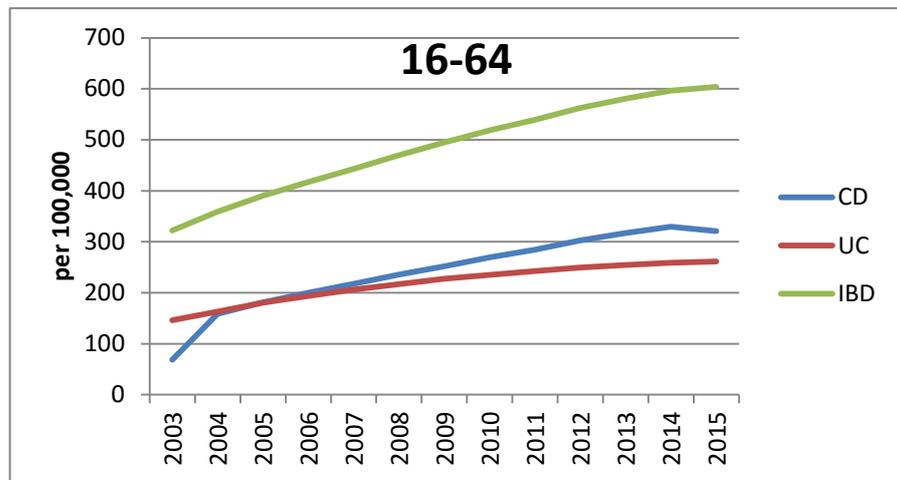
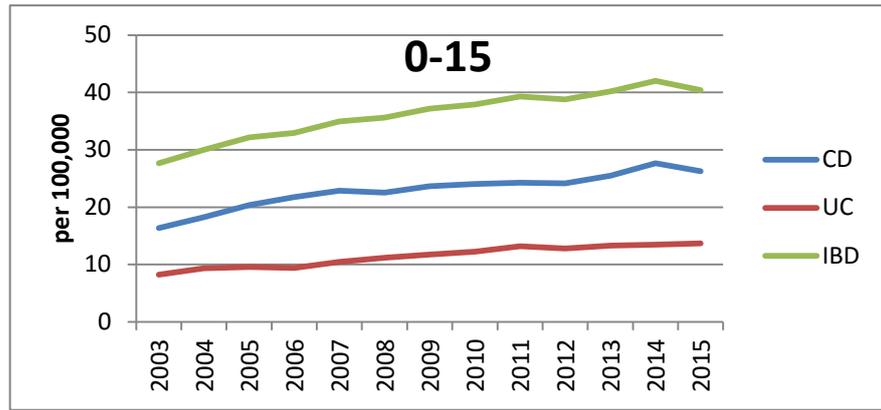
סה"כ	מין		סוג ממ"ד		
	בנות	בנים			
975	389	586	0-18	קבוצת גיל	קרוהן
16502	7911	8591	19-64		
2710	1513	1197	65+		
20187	9813	10374	סה"כ		
502	253	249	0-18	קבוצת גיל	קוליטיס כיבית
12815	6561	6254	19-64		
3197	1031	2166	65+		
16514	7845	8669	סה"כ		
20	10	10	0-18	קבוצת גיל	ממ"ד כללי
205	114	91	19-64		
60	37	23	65+		
285	161	124	סה"כ		
1497	652	845	0-18	קבוצת גיל	סה"כ
29522	14586	14936	19-64		
5967	2581	3386	65+		
36986	17819	19167	סה"כ		

* אחוז אחד של מידע חסר בכל קבוצת גיל.

תרשים 1. המצאות ממ"ד באוכלוסיה בעשר השנים האחרונות:

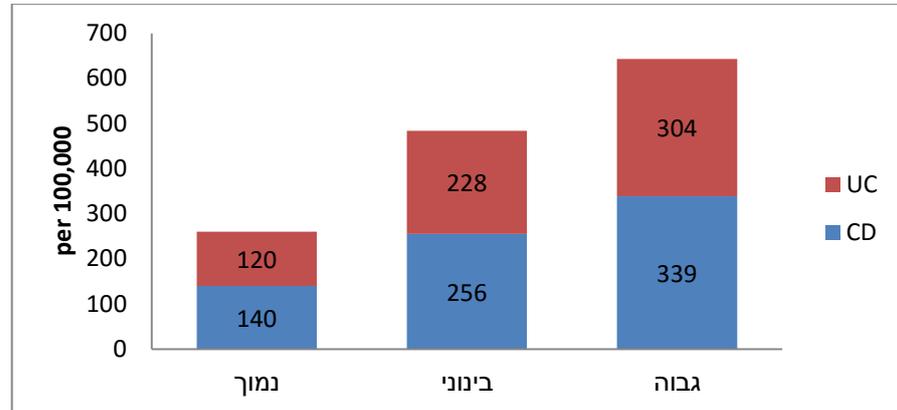
תרשימים 2-4. המצאות ממ"ד בריבוד לפי קבוצות גיל:

התפלגות לפי מעמד סוציאקונומי:

שכיחות ממ"ד, הן קוליטיס כיבית והן מחלת קרוהן, עלתה ככל שהרמה הסוציאקונומית עלתה (תרשים 5).

תרשים 5: שכיחות ממ"ד על פי רמה סוציאקונומית.

התפלגות לפי אומדן ערבים/יהודים ולפי עולים/ילידי הארץ:

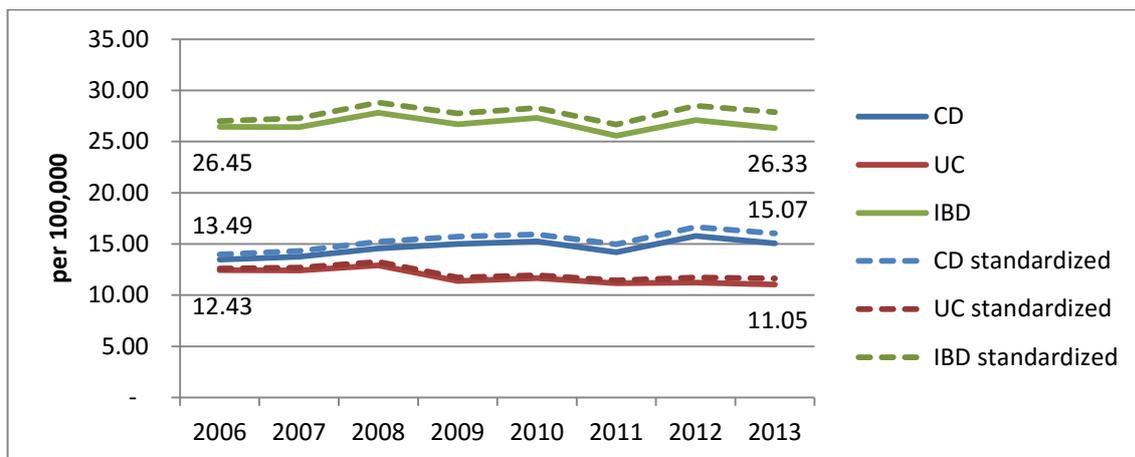
מקרב עולים מברית המועצות ישנם 3,014 חולי ממ"ד - עם התפלגות שווה בין קרוהן לקוליטיס. שיעור המחלה בקרב ערביי ישראל נמוך בהרבה מהשיעור בכלל האוכלוסיה (0.22%). באומדן המבוסס על מדגם של 2,143 ערבים חולי ממ"ד, 55% היו עם קוליטיס כיבית ו-45% עם קרוהן. קוליטיס כיבית שכיח יותר בקרב אוכלוסיה זו בכל קבוצות הגיל.

היארעות ממ"ד לאורך השנים:

מכיוון שהמיחשוב החל בארבעת קופות החולים החל סביב 2000-2003, יכולנו לקבוע תאריך אבחנה ראשונית החל מ-2006, תוך התחשבות בתאריך הראשון האינדקטיבי שמופיע במאגרי הקופות (תאריך אבחנה או תאריך רכישת תרופה של ממ"ד - המוקדם מביניהם), ובתנאי שיש שנה אחת של חברות בקופה לפני תאריך זה (רגישות-70%, סגוליות-80%, ערך מנבא חיובי-86%, ערך מנבא שלילי-64%).

בשנים עשר השנים האחרונות ניתן לראות מגמה של עליה במחלת הקרוהן, וירידה (אם כי לא מובהקת) של קוליטיס כיבית (תרשים 6). בריבוד נוסף לפי שכבות גיל, נראה כי העליה נובעת בעיקר מקבוצת הילדים 0-14, בעוד שבגילאי 16-64 יש יציבות ובגילאי +65 אף ירידה (תרשימים 7-9). העליה של שכיחות מחלת קרוהן על חשבון קוליטיס כיבית עם השנים (תרשים 1), כמו גם השוני בהארעות לפי קבוצות הגיל, כאשר בשכבה הצעירה ישנה עליה של מקרים חדשים פר שנה בעיקר של מחלת קרוהן יחד עם האופי הכרוני של המחלה - יכולים לספק הסבר לעליה ההולכת וגוברת של שכיחות ממ"ד בישראל.

תרשים 6. הארעות ממ"ד באוכלוסיה בעשר השנים האחרונות:

תרשימים 7-9. הארעות ממ"ד בריבוד לקבוצות גיל:

